

СТ А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Елица Георгиева Деливерска-Александрова, доктор

Катедра по ДОЛЧХ, ФДМ, МУ – София

член на Научно жури съгласно заповед № Р-109-101/07.03.2022 г.

на Ректора на МУ – Варна

Относно: **придобиване на научна и образователна степен „Доктор“** в област: Висше образование: 7. Здравеопазване и спорт. Професионално направление: 7.2. Стоматология. Докторска програма: „Терапевтична стоматология“

На: **дисертационен труд** на тема: **Наркозависими пациенти – орално здраве и мениджмънт“**

Автор: д-р **Симеон Здравков Чоканов**, докторант, редовна форма на обучение по процедура за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“, Факултет по дентална медицина, Медицински университет – Варна.

Научен ръководител: Доц. д-р Ася Кръстева-Панова, дмн

1. Общо представяне

Настоящото становище е изготвено въз основа на заповед на Ректора на МУ – Варна № Р-109-101/7.03.2022 г.

Представеният комплект от материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с чл. 44 (3) от Правилника за развитие на академичния състав в МУ – Варна.

Докторантът е приложил 2 публикации по темата на дисертационния труд и три участия в научни форуми, които количествено и качествено отговарят на законовите изисквания за дисертационен труд.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Д-р **Симеон Здравков Чоканов** е роден през 1991 г. в гр. Троян.

– 2010 г. – специалност Химико-технологично производство на лекарствени препарати; професионална квалификация химик-оператор – СОУ „Св. Кл. Охридски“; Троян.

– 20.07–31.07.2015 г. – стаж по протетична дентална медицина в Първи Московски медицински университет „И. М. Сеченов“ – Москва.

– 01.08–12.08.2016 г. – стаж по орална и лицево-челюстна хирургия в Северозападен държавен медицински университет „И. И. Мечников“ – Санкт Петербург.

– 2017 г. – магистър – лекар по дентална медицина, Факултет по дентална медицина на Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

– от 09.2017–12.2017 г. – Хоноруван преподавател в Катедрата по консервативно зъболечение и орална патология, ФДМ, МУ – Варна.

– 2019 г. – магистър по здравен мениджмънт, Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

– 2018–2022 г. – редовен асистент в Катедрата по консервативно зъболечение и орална патология, ФДМ, МУ – Варна.

Владее английски, немски и руски език.

– 2012–2016 г. – председател на Асоциацията на студентите по дентална медицина – Варна.

– 2014–2016 г. – главен секретар на Студентски съвет при МУ – Варна.

Член на БЗС, БНДДМ, СУБ, БДОХАС.

3. Актуалност на дисертационния труд

В дисертационния труд се разглежда и анализира един значим проблем за съвременната дентална практиката, свързан с клиничното поведение при наркозависими пациенти, който често изисква интердисциплинарен подход и тясна колаборация със специалисти от други медицински специалности. Денталното лечение при тези пациенти трябва да започва с обучение на пациентите, превенция и профилактика на оралните заболявания, лечение на възникналите такива и мерки по предпазване от злоупотреба с опиоиди и аналгетични вещества. Често денталните лекари не знаят как да лекуват наркозависими пациенти или се страхуват от работата с тях.

Разпознаването на наркозависимите пациенти и правилното им третиране са ключови моменти в добрия мениджмънт на оралното здраве. В България няма алгоритъм на поведение при денталното лечение на тези пациенти, а създаването на протокол за поведение на денталните лекари и комплексен медико-дентален подход при наркозависими би подпомогнало и улеснило третирането и мениджмънта на тези пациенти.

4. Познаване на проблема

В настоящия дисертационен труд д-р Симеон Чоканов показва задълбочени знания по разработваната тематика и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Изложението е написано на добър научен език. Авторът е направил подробен и задълбочен критичен анализ на литературата, като е формулирал дискуссионните и нерешени проблеми. Литературният обзор е високоинформативен и завършва с ясна мотивация за нуждата от въвеждане на система за поведение при денталното лечение на наркозависими пациенти.

Това е дало възможност на дисертанта да формулира ясно и точно целта на своето проучване, а именно: да се направи оценка на оралното здраве и особеностите на оралната патология при наркозависими пациенти и да се разработи специфичен алгоритъм за профилактика и лечение.

5. Методика на изследването

Реализирането на целта е постигнато чрез изпълнението на пет акуратно формулирани задачи:

1. Да се извърши комплексна оценка на оралното здраве при наркозависими пациенти.

2. Да се открият рисковите фактори при наркозависими пациенти и взаимовръзката им с оралната патология.

3. Да се определи съществува ли зависимост между промените в устната кухина и употребата на различни наркотични вещества.

4. Да се установи влиянието на денталния статус върху качеството на живот на наркозависимите пациенти.

5. Да се състави алгоритъм за комплексен дентален подход при лечението на наркозависими пациенти и протокол за поведение на денталните лекари.

Клиничният материал, избран за изпълнението на поставените основна цел и задачи, е напълно достатъчен за разработването на дисертационния труд. Селектирани и изследвани са общо 154 пациенти, разделени в две групи – наркозависими, които посещават програма за детоксикация на опиоидна зависимост, и контролната група

пациенти, посещаващи частен дентален кабинет.

При изпълнението на поставените задачи са използвани следните методи на изследване и анализ:

– Клинико-диагностични методи за оценка на денталния статус – регистриране на денталния статус на пациентите и определяне на DMFT индекс (без да се отчита загуба на зъби, поради травматични и ортодонтични причини), оценка на състоянието на гингивата и пародонта – чрез Papilla bleeding index (PBI), и регистриране степента на обложеност на езика визуално и документирано фотографски.

– Лабораторно-диагностични методи за оценка на денталния статус – измерване нивото на хидратация на слюнка, измерване количеството на нестимулирана/стимулирана слюнка, определяне на вискозитета на слюнката, рН на нестимулирана/стимулирана слюнка, буферен капацитет, наличие или липса на *Streptococcus spp*, *Lactobacillus spp*, *Candida spp*. в слюнката, оценка на наличието или липсата на халитоза – субективно и обективно чрез специален апарат HC-212SF FitScan Breath Checker (измерва летливи сулфиди и въглеродороден газ).

– Анкетен метод.

– Статистически методи.

На базата на проучването на медицинската документация на селектираните пациенти е събрана допълнителна информация за: вида на наркотичните субстанции, продължителност на употреба, коморбидност, рискови фактори и др. Използвани са обзорни статии от научната литература и собствени данни с цел систематизиране и изготвяне на алгоритъм за комплексен дентален подход при лечението на наркозависими пациенти и протокол за поведение на денталните лекари.

Методите, приложени при разработването на поставените задачи, са прецизно подбрани и представени и са дали възможност на докторанта да получи значими качествени и количествени оригинални и достоверни резултати. Методиките са съвременни, основаващи се на добрата медицинска практика и съответстват на поставената цел и задачи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е написан на 145 страници, онагледен с 33 фигури, 27 таблици и 5 приложения и две практически приложения. Библиографията включва 218 източника, от които 8 на кирилица и 210 на латиница. Съдържа всички необходими раздели за дисертационен труд. Резултатите са изчерпателно и коректно описани, като подробно и задълбочено са анализирани данните от всеки показател, предварително залегнал в методологията на научното проучване. Прави отлично впечатление доброто онагледяване и компетентният подход на дисертанта при интерпретацията на получените данни.

Дисертационният труд завършва с изводи, основани на анализа от резултатите, обсъждането и направените обобщения. Изводите корелират с поставените задачи и са групирани по отношение на комплексната оценка на оралното здраве на наркозависимите пациенти, рисковите фактори и взаимовръзката им с оралната патология, както и влиянието на денталния статус и оралното здраве върху качеството на живот на тези пациенти.

Направени са редица важни заключения за клиничната практика, а именно, че начинът на живот на наркозависимите, неравностойното положение и лошите навици са

ключови за влошения орален статус, а намалената функция на слюнката води до тежки последици в устната кухина – ксеростомия, повишен риск от зъбен кариес, загуба на зъби, гъбични инфекции, мукозни лезии и пародонтални заболявания. Едно от последствията на наркоманията са свързаните с нея инфекциозни заболявания и ефектът им върху оралното здраве. Наркозависимите пациенти обикновено търсят дентален лекар само при спешни случаи и за решаване на единичен проблем с много малка вероятност за провеждане на комплексно лечение.

7. Приноси и значимост на дисертационният труд

Направените заключения, изводи и приноси логично следват резултатите от прецизно проведените изследвания и несъмнено са значими за съвременната клинична практика.

Приноси с оригинален характер:

1. Това е първото детайлно проучване и оценка на оралната патология при наркозависими пациенти у нас.

2. Предложен е актуален алгоритъм за комплексен дентален подход при лечението на наркозависими пациенти и протокол за поведение на денталните лекари.

3. Изготвена е анкетна карта за наркозависими пациенти, даваща възможност за оценка на качеството им на живот и как това корелира с оралното им здраве.

4. Изведени са проблемите, свързани с лечението на оралните заболявания у наркозависими пациенти в България.

Приноси с научноприложен характер

1. Извършена е комплексна оценка на оралното здраве при наркозависими пациенти.

2. Установени са рисковите фактори при наркозависими пациенти и взаимовръзката им с оралната патология.

3. Проучено е влиянието на денталния статус върху качеството на живот при наркозависимите пациенти.

8. Лично участие на докторанта

Проведените изследвания и наблюдения на пациенти и произтичащите от тях изводи и приноси в дисертационния труд са лично дело на дисертанта.

9. Автореферат

Авторефератът отговаря напълно на съдържанието на дисертационния труд, отразява акуратно акцентите и е разработен съобразно изискванията на ЗРАСРБ и нормативната уредба на МУ – Варна.

Предоставеният ми комплект от материали, свързани с дисертационния труд, е пълен и е в съответствие със ЗРАСРБ и правилника за прилагането му, както и с Правилника на МУ – Варна.

Заклучение

Избраната от д-р Симеон Чоканов тема на дисертационния труд **„Наркозависими пациенти – орално здраве и мениджмънт“** третира актуален и интересен проблем за стоматологичната наука и практика. Научната разработка е добре структурирана, с правилно подбрани методи и с достоверни резултати и теоретични и приложни приноси в денталната медицина. Изследването е актуално, имайки предвид нарастването на броя на наркозависимите към различни забранени субстанции и необходимостта от повишаване

на информираността на денталните лекари относно регистрирането, профилактиката и лечението в ежедневната клинична практика на оралните патологични прояви при тези пациенти. Комплексната орална диагностика, превенция и акуратното лечение на наркозависимите пациенти са ключов момент в добрия мениджмънт на оралното им здраве. Клиничното поведение при тази група пациенти често изисква интердисциплинарен подход поради коморбидност или като част от комплексното лечение в тясна колаборация със специалисти от други медицински специалности. В много случаи се налага когнитивно-поведенческа терапия съвместно с денталното лечение и стриктно мониториране от лекар или фармацевт на медикаментозната терапия. Важно е лекарите по дентална медицина да се отнасят с внимание към този контингент от пациенти, предвид, че няма конкретни орални изяви поради използване на повече от една забранени субстанции и да подхождат професионално, подобрявайки денталното им здраве, респективно подобрявайки качеството им на живот.

Литературният обзор е високоинформативен и завършва с критичен анализ и ясна мотивация за нуждата от въвеждане на система за поведение при този контингент пациенти. Разработката отговаря на критериите за дисертационен труд, а данните от получените резултати и тяхното интерпретиране, както и представените публикации, свързани с него, приемам за лично дело на автора. Дисертационният труд показва, че **д-р Чоканов притежава** задълбочени теоретични знания и професионална компетентност, познава съвременната специализирана литература, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване, което дава възможност да бъде изготвен алгоритъм за **Комплексен медико-дентален подход при лечението на наркозависими пациенти и протокол за поведение на денталните лекари при работа с наркозависими пациенти.**

Дисертационният труд съдържа оригинални и научноприложни приноси и отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и **напълно** съответства на специфичните изисквания, приети във връзка с Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ – Варна.

В заключение: убедено давам положителна оценка на дисертационния труд на тема **„Наркозависими пациенти – орално здраве и мениджмънт“** и ще гласувам с **„ДА“** д-р Симеон Здравков Чоканов да придобие образователната и научна степен **„Доктор“** по научната специалност **„Терапевтична стоматология“**.

София, 25.03.2022 г.

Изготвил становището:

(Доц. д-р Елица Деливерска, доктор)